

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет психології
Кафедра філософії, соціології та релігієзнавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія української і зарубіжної культури

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітня-професійна програма «Середня освіта (англійська мова і література)»
Спеціальність 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)»
Спеціалізація 014.02 «Мова та зарубіжна література (англійська,
німецька/французька)»
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
філософії, соціології та
релігієзнавства
Протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історія української і зарубіжної культури
Викладач (-і)	Кучера Ірина Василівна
Контактний телефон викладача	0509699128
Е-mail викладача	iryna.kuchera@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	вівторок, 15.00 год. – 17.00 год.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>В умовах російської воєнної агресії проти України, що супроводжується ідеологічною та інформаційною експансією, вивчення навчальної дисципліни «Історія української і зарубіжної культури» є надзвичайно важливим і необхідним засобом захисту державних інтересів у духовній сфері.</p> <p>Програма курсу спрямована на ознайомлення студентів з найважливішими аспектами історії світової та національної культури. В межах лекційного курсу аналізуються особливості основних етапів розвитку світової та вітчизняної культури, осмислюється природа різних видів і жанрів мистецтва, приділяється значна увага проблемі сутності культури, її структурі, взаємозв'язку з економічними, політичними та іншими суспільними процесами, співвідношенню загальнолюдських та національних культурних цінностей, традиціям та новаціям у культурі, розглядаються питання збереження та передачі національних культурних традицій.</p> <p>Зміст семінарських занять цілком корелює з лекційним матеріалом, оскільки їхня мета полягає у поглибленому вивченні матеріалу, що, як передбачається, дозволить студентам виробити власну світоглядну позицію. Знання дисципліни сприятимуть зростанню рівня фахової компетентності спеціалістів негуманітарного профілю, допоможуть орієнтуватися в сучасному просторі культури, протегуватимуть формуванню їхньої активної громадянської позиції.</p> <p>Курс «Історія української і зарубіжної культури» спрямований на реалізацію в освітній діяльності принципу міждисциплінарної інтеграції. Процес навчання відбувається у відповідності з особистісно-орієнтованою моделлю і системно-діяльнісним підходом.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p><u>Метою</u> вивчення курсу є поглиблення знань з вітчизняної та зарубіжної культури; показ самобутності українського народу та його культури; формування у студентів сприйняття української культури, як невід'ємної складової світового історичного процесу та світової культурної спадщини.</p> <p><u>Основними цілями</u> вивчення дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ознайомити студентів із загальними напрямками та закономірностями процесу розвитку зарубіжної та української культури; • визначити основні підходи до розуміння сучасних проблем української культури; • розвивати мислення студентів: образне, асоціативне, абстрактне, логічне; 	

- виховувати у студентів повагу до духовних здобутків людства, здатність формувати, формулювати й активно обстоювати власну точку зору, систему життєвих, естетичних цінностей і пріоритетів, прагнення мати власне світобачення, зберігати й продовжувати кращі національні традиції;
- розвивати навички дослідницької роботи з джерелами та об'єктивного аналізу історичних фактів;
- виховувати патріотичні почуття та шанобливе ставлення до вітчизняної культури та її діячів.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК.1 Громадянська компетентність: Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.

ЗК.2 Соціальна компетентність: Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування рідною та іноземними мовами з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК.3 Культурна компетентність: Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.

Фахові компетентності:

ФК.6 Компетентність педагогічного партнерства:

Здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі; здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; здатність працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.

ФК.7 Інклюзивна компетентність:

Здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

ФК.14 Компетентність навчання впродовж життя:

Здатність визначати умови та ресурси власного професійного розвитку впродовж життя; здатність взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки.

Програмні результати навчання

ПРН.1 Розуміти фундаментальні принципи буття людини та природи, цінності громадянського суспільства, усвідомлювати необхідність його сталого розвитку; поважати права і свободи інших громадян, реалізуючи власні.

ПРН.2 Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами усно й письмово з колегами, представниками інших професійних груп, культур і релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо для вирішення завдань у навчальній і професійній діяльності.

ПРН.3 Зберігати та примножувати моральні, національно-культурні, наукові цінності і досягнення українського суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу, суспільство, культуру.

ПРН.8 Знати й розуміти систему мови, культуру країни, мова якої вивчається, історію зарубіжної літератури і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності

вчителя/викладача іноземних мов та зарубіжної літератури.

ПРН.19 Організувати процес свого подальшого навчання, самоосвіти та саморозвитку із значним ступенем автономності для оволодіння сучасними знаннями.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	20
--------	----

семінарські заняття / практичні / лабораторні	10
--	----

самостійна робота	60
-------------------	----

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий нормативний
II	014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» 014.02 «Мова та зарубіжна література (англійська, німецька/французька)»	I	

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Предмет і завдання курсу "Історія української і зарубіжної культури"	2	2	6
Тема 2. Динаміка культури.	2		6
Тема 3. Культура первісного суспільства та античності. Витоку української культури	2		6
Тема 4. Культура західноєвропейського середньовіччя. Особливості культури Київської Русі і Галицько-Волинського князівства	2	2	6
Тема 5. Культура доби Відродження. Український Ренесанс (XIV-XVI ст.)	2	2	6
Тема 6. Становлення культури Нового часу і доби Просвітництва. Українське бароко (д. пол. XVII – кін. XVIII ст.)	2	2	6
Тема 7. Західноєвропейська культура XIX-XX ст.	2	2	6
Тема 8. Національно-культурне піднесення України в 20-30 рр. XX ст.	2		6
Тема 9. Українська культура д. п. XX ст.	2		6
Тема 10. Сучасна українська культура	2	2	6
ЗАГ:	20	10	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної	Система оцінювання курсу відбувається згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів, що регламентовані в університеті. Оцінюється робота на усіх семінарських заняттях упродовж семестру за 5-бальною шкалою. Під час аудиторних занять передбачене проведення тестування.
--	--

дисципліни	<p>Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усні відповіді на семінарських заняттях з використанням візуалізованих презентацій своїх відповідей та поточний тестовий контроль усіх тем силябусу – 70 балів. - контрольна робота (у формі тестів) – 20 балів; - індивідуальна робота: ведення термінологічного словника (не менше 100 термінів) – 10 балів; <p>Сумарна кількість – 100 балів.</p>
Вимоги до письмових робіт	<p>Підсумкова контрольна робота для студентів денної форми навчання відбувається у тестовій формі. Тест охоплює матеріал усіх тем лекційних і семінарських занять. Кількість тестових завдань: 60. Тести закритого типу (з варіантами відповідей). Кількість варіантів відповідей: 4. Кількість вірних відповідей: одна. Час виконання: 60 хв. (в межах передостаннього семінарського заняття).</p> <p>Для студентів заочної форми навчання написання контрольної роботи не передбачено.</p> <p>Формою індивідуальної роботи є ведення термінологічного словника. Термінологічний словник – це словник термінів та визначень певної галузі знань. Термінологічний словник із соціології має містити тлумачення змісту термінів соціології, персональних здобутків провідних соціологів та інші відомості.</p> <p>Метою даного виду самостійної роботи є успішне засвоєння студентами категоріального апарату соціологічної науки.</p> <p>Термінологічний словник повинен охоплювати терміни з усіх вивчених тем. Загальний обсяг словника – 100 термінів. Рекомендований принцип організації словникових статей – алфавітний.</p> <p>Словник пишеться від руки і оцінюється на останньому семінарському занятті.</p>
Семінарські заняття	<p>Кожне семінарське заняття передбачає дві складові: усне опитування та написання тестового контролю. Максимальна кількість балів – 70.</p> <p>Під час усної відповіді студент може використовувати візуалізовану презентацію.</p> <p>При оформленні слайдів мультимедійної презентації слід враховувати такі рекомендації:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дотримуйтесь одного стилю оформлення слайдів, однієї кольорової гами. 2. Використовуйте для фону більш холодні тони (синій або зелений). 3. На одному слайді використовуйте не більш ніж 3 кольори: один для фону, другий для заголовку, третій для тексту. 4. Використовуйте для фону та тексту контрастні кольори та однакову кольорову схему для всіх слайдів. 5. Не використовуйте шрифтів, що важко читаються. 6. Не заповнюйте слайд значним об'ємом інформації.

7. Структуруйте матеріал для кращого розуміння інформації.

8. Розміщуйте у центрі слайда або у його лівому верхньому кутку найбільш важливу інформацію; написи повинні бути під зображеннями.

9. Залишайте по периметру слайду вільні поля, оскільки вільний простір сам по собі є важливим елементом дизайну.

10. Тексту на слайді має бути менше ніж зображень у співвідношенні 2:3.

11. Використання фотографій як фону є не завжди вдалою ідеєю через труднощі з підбором шрифту. В цьому випадку треба або використовувати більш-менш однотонні, іноді ледь розмиті фотографії, або розташовувати текст не на самій фотографії, а на кольоровому фоні.

12. Фон у вигляді анімованого об'єкта заважає сприйняттю текстової інформації.

13. Зображення має бути не стільки фоном, скільки ілюстрацією тексту, яка допомагає по-новому його зрозуміти та розкрити.

При представленні інформації в мультимедійній презентації слід враховувати такі рекомендації та вимоги:

1. Кожен слайд має відображати одну думку, факт, твердження.

2. Використовуйте короткі слова та прості речення.

3. Рядок має містити 6-8 слів. Усього в слайді має бути не більше 6-8 рядків.

4. Зведіть до мінімуму текстову інформацію, замінюючи її схемами, малюнками тощо.

5. Зміст презентації повинен відповідати заявленій темі і розкрити її логічно за заявленим планом.

6. Дотримуйтеся правил оформлення тексту, орфографії, пунктуації, скорочень.

7. Крапку в заголовках не ставлять.

8. Представлена інформація повинна бути достовірною та ґрунтуватися на сучасних джерелах.

9. Зміст кожної частини текстової інформації повинен бути логічно завершеним.

10. Дотримуйтеся стислості та лаконічності викладу, максимальної інформативності тексту.

11. Не перевантажуйте слайд інформацією (одночасно запам'ятовується не більше 3-х фактів, висновків, визначень).

12. Презентація має бути автентичною, самостійно виконаною.

13. При створенні презентацій обов'язковим є дотримання принципів академічної доброчесності.

14. Посилання на джерела, з яких були використані текстові та ілюстративні матеріали при створенні презентації, наводяться в тексті презентації у квадратних дужках. Приклад: [1, с.4].

Структура мультимедійної презентації:

1. Кількість слайдів не менше 20.
2. Перший слайд – титульний, що містить інформацію про: тему, прізвище, ім'я автора презентації, курс, групу, спеціальність.
3. Другий слайд – мета презентації.
4. Третій слайд – містить план (структурно-логічну схему розкриття теми) презентації.
5. Основна частина слайдів: інформаційна.
6. Висновки з теми – 1-2 слайди.
7. Передостанній слайд містить інформацію про використані джерела (список використаних джерел в алфавітному порядку).
8. Останній слайд – містить подяку за увагу та інформацію про контакти автора, які можна використовувати слухачам, якщо в них виникли запитання щодо змісту матеріалу.
9. Раціонально використовуйте наскрізну нумерацію слайдів. На титульному та завершальному слайдах номер може не проставлятися.

Процедура оцінювання мультимедійної презентації спирається на сім показників. Кожний показник оцінюється за шкалою від 1 до 5. Оцінка за презентацію розраховується як середнє арифметичне з усіх отриманих оцінок по кожному показнику.

Критерії оцінювання мультимедійної презентації

Критерії оцінювання	бали
Повнота розкриття теми	
Дотримання структури презентації	
Дотримання принципів академічної доброчесності	
Оригінальність оформлення презентації.	
Дотримання єдиного стилю слайдів.	
Якісний рівень використання мультимедійних ефектів.	
Відсутність граматичних, орфографічних і стилістичних помилок	
Середній бал	

Теми мультимедійних презентацій

1. Культура і суспільство.
2. Функції культури.

3. Загальнолюдські цінності та національні культурні традиції.
4. Мистецтво в структурі національної культури.
5. Микола Костомаров про національну своєрідність українського народу та його культури.
6. Порівняльно-історичний метод у культурологічних дослідженнях Михайла Драгоманова.
7. Цілісна концепція історії української культури у творчій спадщині Івана Франка.
8. «Українська ідея» в культурологічній концепції Михайла Грушевського.
9. Проблема європеїзації української культури у творчій спадщині Миколи Хвильового.
10. Сучасні дослідження з історії української культури.
11. Міфологічне світосприйняття первісної людини.
12. Трипільська культура та її вплив на побут і мистецтво східних слов'ян.
13. Людина і світ у міфології давніх слов'ян.
14. Боги та герої давньогрецьких міфів у культурі античного Причорномор'я.
15. Культура Боспорського царства.
16. Архітектура і скульптура в художній культурі античного Причорномор'я.
17. Проблема людської особистості в «Слові Данила Заточника».
18. Іларіон Київський про велич і єдність землі руської.
19. Давньоруський книжник, історик та публіцист Нестор.
20. Середньовічна картина світу в «Слові о полку Ігоревім».
21. Софія Київська – видатна пам'ятка вітчизняної культури.
22. Юрій Дрогобич – видатний вчений, представник раннього гуманізму в Україні.
23. Роль Північного Відродження в українській культурі XVI ст.
24. Братства і реформаційний рух XVI ст.
25. Іван Вишенський про свободу народу і особи.
26. Внесок К. Острозького у розвиток української культури.
27. «Русинський Демосфен» Станіслав Оріховський.
28. Вітчизняна оборонна архітектура XIV–XVI ст.: від готики до ренесансу.
29. Національна святиня – «Пересопницьке Євангеліє».
30. Культура України XV–XVI ст. очима чужинців.
31. Петро Могила – релігійний реформатор, освітній діяч, меценат.
32. Просвітницька діяльність Києво-Могилянської академії.
33. Культура доби Івана Мазепи.
34. Козацьке літописання та формування національної самосвідомості.
35. Погляди Феофана Прокоповича на людину, державу, церкву, мистецтво.
36. Учення Григорія Сковороди про «сродну» працю.
37. Максим Березовський, Дмитро Бортнянський, Артемій Ведель – корифеї духовної та світської музики.

	<p>38. Видатні художники Григорій та Дмитро Левицькі.</p> <p>39. Творчість Володимира Боровиковського.</p> <p>40. Кирило-Мефодіївське братство та розвиток національної самосвідомості.</p> <p>41. Художні стилі в українській архітектурі ХІХ ст.</p> <p>42. «Енеїда» Івана Котляревського – перший твір нової української літератури.</p> <p>43. «Не вмирає душа наша, не вмирає воля» (Тарас Шевченко в культурному житті ХІХ ст.).</p> <p>44. Світ старої України у «Вечорах на хуторі коло Диканьки» Миколи Гоголя.</p> <p>45. Михайло Старицький і розвиток українського професійного театру.</p> <p>46. Микола Лисенко – основоположник української класичної музики.</p> <p>47. Реалізм в українському мистецтві ХХ ст.</p> <p>48. Проблеми людини, нації та культури у творчості українських літературних модерністів (Микола Хвильовий, Микола Зеров, Олександр Олесь).</p> <p>49. Тоталітаризм – трагедія вітчизняної культури ХХ ст.</p> <p>50. Українська культура радянського періоду.</p> <p>51. Гуманістичні пошуки сучасної вітчизняної поезії (Василь Стус, Микола Вінграновський, Іван Драч, Дмитро Павличко, Ліна Костенко).</p> <p>52. Творчість Олександра Довженка.</p> <p>53. Поетична хвиля українського кіно (Сергій Параджанов, Юрій Ільєнко, Леонід Осика, Іван Миколайчук).</p> <p>54. Український постмодернізм.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Підсумковий контроль виставляється за результатами семінарських занять. Наявність усіх тестових контрольних зрізів, однієї оцінки за усну відповідь не нижче, ніж «задовільно», є достатньою підставою для зарахування курсу.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p>Залік</p>
<p>7. Політика навчальної дисципліни</p>	

Письмові роботи

Підсумкова контрольна робота проводиться у тестовій формі та охоплює питання усіх тем практичних занять. Інформація щодо результатів тестування відображається кожному студенту індивідуально в електронному журналі і за умови відсутності згоди студента не оприлюднюється в аудиторії.

Академічна доброчесність

Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету. Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за покликанням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Неетична поведінка, порушення академічної доброчесності можуть призвести до відрахування здобувача вищої освіти (студента) «за порушення навчальної дисципліни і правил внутрішнього розпорядку вищого закладу освіти», відповідно до п.14 «Відрахування студентів» Положення про порядок переведення, відрахування та поновлення студентів вищих закладів освіти.

Відвідування занять

Відвідування всіх занять є обов'язковим. Пропущене без поважної причини заняття необхідно відпрацювати їх шляхом усної відповіді по відповідній темі або повторного написання тесту. Відпрацювання проводяться в межах консультацій. При бажанні студента підвищити підсумкову оцінку пропонується виконати індивідуальне завдання.

Неформальна освіта:

Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «[Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»](https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні_документи/polozhenja/) (введено в дію наказом ректора №819 від 29.11.2019) - [https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні документи/polozhenja/](https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні_документи/polozhenja/)

Є можливість розглянути та зарахувати як вид самостійної чи індивідуальної роботи сертифікати про проходження додаткових курсів на онлайн-платформах (наприклад, Prometheus).

8. Рекомендована література

Архітектура: Короткий словник-довідник / А. П. Мардер, М. Ю. Євреїнов, О. А. Пламєницька та ін.; Заг. ред. А. П. Мардера. – К.: Будівельник, 1995. – 335с.

Безклубенко С. Д. Мистецтво: терміни і поняття: енциклопедичне видання: у 2-х т./ Сергій Безклубенко. – К.: Інституту культурології Академії мистецтв України. Т.1. А–Л. – 2008. – 239с.; Т.2. М–Я. – 2010. – 255с.

Бокань В., Польовий Л. Історія культури України: навч. посібник. Київ: МАУП, 2001. 256 с.

Галицько-Волинський літопис. Дослідження. Текст. Коментар / за ред. чл-кор. НАН України М. Ф. Котляра. Київ: Наук. думка. 2002. 400 с.

Греченко В. А. Історія та культура України: підручник. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2017. 441 с.

Європейська та українська культура в картинах: Навч. посіб. / За ред. І. З. Цехмістро, В. І. Штанько, В. С. Старовойт та ін. – К., 2003.

Задорожний В., Кундрат Ю. Курс історії української культури (IX – початок XXI ст.): Навч. посіб. для студентів -україністів. – Ужгород, 2009.

Ісаєвич Я. Найстаріші документи про діяльність братств на Україні. Історичні джерела та їх використання. 1966. Вип. 2. С. 12-22.

Історія світової та української культури: підручник для вищ. закл. освіти / В. А. Греченко, І. В. Чорний, В. А. Кушнерук, В. А. Режко. Київ: Літера ЛТД, 2006. 480 с.

Історія та культура України: навч. посібник / уклад.: Г. Г. Дедурін, С. Ю. Іванов, І. В.

Чорний. Харків: ХНУВС, 2017. 108 с.

Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. 4-те вид., стереотип. Київ: Либідь, 2002. 656 с.

Історія української культури: Зб. матеріалів і документів / Упоряд . Б . І Білик, Ю . А. Горбань, Я . С. Калакура та ін. – К., 2000.

Історія української культури: навч. посібник / за ред. О. Ю. Павлової. Київ: Центр учбов. л-ри, 2012. 368 с.

Історія української культури: підручник / за ред. В. О. Лозового. Харків: Право, 2013. 368 с.

Історія української та зарубіжної культури: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С . М. Клапчук, В . Ф. Остафійчук, Б . І. Білик. – К., 2002.

Кашуба М. В. Історія української культури: Курс лекцій. – Л., 2011.

Климова Л. В. Художня культура. Підруч. – К.: Літера ЛТД, 2009. – 160с.

Культура і побут населення України: Навч. посіб. / Під ред . В . І. Наулко, Л Ф. Артюх. – К., 1993.

Культура українського народу: Навч. посіб. / В . М. Русанівський , Г . Д. Вервес, М . В. Гончаренко. – К., 1994.

Культурологія: історія і теорія світової культури ХХ ст.: Навч . посіб. / Під. ред. Л . І .Кормича, В . В .Багацького. – Х., 2003.

Кучера І. В. Історія України та національної культури: навчально-методичний посібник для підготовки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 013 "Початкова освіта" галузі знань 01 Освіта/Педагогіка [Електронне видання] \ Ірина Кучера. Івано-Франківськ. 2022.72 с.

Луцький О. Культурне життя в роки війни. Історія України. Львів. 1996. С. 321-325.

Матвеева Л. Л. Культурологія: курс лекцій: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2005. – 512с.

Попович М . В. Нарис історії культури України. – К.,1998.

Українська культура: Лекції / За ред. Д. Антоновича. – К., 1993.

Фареній І . А . Історія української культури з найдавніших часів до кінця ХVІІІ століття: Короткий курс лекцій для студентів заочної форми навчання. – Черкаси, 2012. – 155 с.

Шейко В . М., Білоцерківський В . Я. Історія української культури: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К., 2011.

Викладач

Кучера І. В.